

มุมมองมรดกทางวัฒนธรรมตะวันออกเฉียงใต้ผ่านเครื่องดนตรี ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านเครื่องดนตรี

Received: 13 May 2025

Revised: 20 May 2025

Accepted: 28 May 2025

ศรัณย์ นักรบ*

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ของเครื่องดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมจากดินแดนตะวันออกเฉียงใต้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในการศึกษาได้ใช้แนวทางจำแนกเครื่องดนตรีของระบบซอกซ์-ฮอนบอสเทล ได้แก่ 1) เครื่องลม 2) เครื่องสาย 3) เครื่องหนังหรือกลอง และ 4) เครื่องกระทบ จากการศึกษาพบว่าเครื่องดนตรีจากวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วย 2 กลุ่มเครื่องดนตรี กลุ่มแรกคือกลุ่มเครื่องสาย ได้แก่ เครื่องสายประเภทดีดที่มี 5-6 คู่สาย เรียกว่า ฮูด ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรียกว่า กัมบุง ซึ่งพบว่ามี 2 ชนิดคือ กัมบุงที่มีรูปทรงส่วนหลังโค้ง เรียกว่า กัมบุง ทราดาเมา และกัมบุงที่มีขนาดเล็กกว่า มีรูปทรงคล้ายลูกแพร์ เรียกว่า กัมบุง มลายู ปัจจุบันเครื่องดนตรีมีบทบาทสำคัญในดินแดนกลุ่มประเทศหมู่เกาะ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน และในกลุ่มชนเชื้อสายมาเลย์ในประเทศสิงคโปร์ ลำดับถัดมาคือเครื่องสายประเภทสี่ที่มี 4 สาย เรียกว่า รีบบ์ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบว่าเครื่องดนตรีมีขนาดหลากหลาย มีความยาวทั้งหมดตั้งแต่ 42-54 นิ้ว ส่วนกะโหลกซอมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 6-8 นิ้ว แต่เครื่องดนตรีได้ลดจำนวนสายลงจากเดิม 4 สาย เหลือ 2-3 สาย ซึ่งพบรีบบ์ที่มี 2 สายในอินโดนีเซีย ในขณะที่มาเลเซียพบทั้ง 2 สาย และ 3 สาย รวมถึงในแถบภาคใต้ของประเทศไทย กลุ่มสุดท้ายคือเครื่องหนังหรือกลอง ประกอบด้วยกลองรูปทรงเหยือกน้ำซึ่งหนึ่งหน้าเดียว เรียกว่า ตาบูกะ และกลองที่มีลำตัวตัน เรียกว่า ดัฟ กลองทั้ง 2 ชนิดได้แพร่กระจายไปทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นผลให้กลองมีขนาด วิธีการบรรเลง รวมถึงการเรียกชื่อที่แตกต่างกันไปเมื่อไปปรากฏในแต่ละวัฒนธรรมดนตรี

บทความวิชาการ

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

มรดกทางวัฒนธรรม;
ตะวันออกเฉียงใต้;
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้;
เครื่องดนตรี

* รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่:

A Reflection of the Middle Eastern Cultural Heritage in Southeast Asia through Musical Instruments

Received: 13 May 2025

Revised: 20 May 2025

Accepted: 28 May 2025

Saran Nakrob *

This academic article aims to present the knowledge of musical instruments from the Middle Eastern culture which become the cultural heritage in Southeast Asia. This study employed Sachs-Hornbostel style of musical instrument classification, namely the aerophone, the chordophone, the membranophone, and the idiophone, to further the investigation. The study proposed that the musical instruments from the Middle East's musical culture become the cultural heritage in Southeast Asia in 2 categories. The first category is the chordophone: a plucked lute instrument with 5-6 pair of strings called *Oud*. This musical instrument is called *Gambus* in Southeast Asia and is found in 2 types: the arched-back type, called *Gambus Hadhramaut*; and the smaller one with pear-shaped, called *Gambus Melayu*. Today, the musical instrument plays important roles in the Malay Archipelago: Indonesia, Malaysia, Brunei Darussalam, and Singapore especially for Malay descendants. Next, a fiddle instrument with 4 strings called *rebab* is found in Southeast Asia found in various sizes, from 42-54 inches in length in total. Its soundbox is about 6-8 inches in diameter, but a number of strings are cut off, from 4 strings to 2 or 3 strings. The 2-string *rebab* is found in Indonesia, while that with 2-3 strings is found in Malaysia, and southern Thailand. The final category is membranophone, consisting of a goblet drum with one head called *Darbuka*, and a frame drum with shallow body called *Daff*. The diffusion of these 2 types of drums across Southeast Asia resulting in their varying sizes, difference in playing techniques, and difference in names when adopted by each musical culture.

Academic Article

Abstract

Keywords

cultural heritage;
middle east;
southeast asia;
musical instruments

---

* Associate Professor, Music Program, Department of Music, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: fhumsrn@ku.ac.th

1. บทนำ

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลก ทั้งนี้ ผจงจิตต์ อธิคมนันท์ (2526, น. 19) ได้กล่าวว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural diffusion) หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น ซึ่งมักจะมิใช่สาเหตุของการแพร่กระจายของวัฒนธรรม ในขณะที่อมรา พงศาพิชญ์ (2542, น. 21) ได้กล่าวว่าการแพร่กระจายวัฒนธรรมเป็นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่าง 2 กลุ่มคนที่มีสังคม วัฒนธรรมต่างกันและมีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ในกรณีที่สังคมวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กันมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งมีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่งและพบว่ากลุ่มที่มีพลังทางวัฒนธรรมน้อยมักถูกผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่มีพลังวัฒนธรรมมากกว่า ขณะเดียวกันอาจมีการแลกเปลี่ยนกันได้ ซึ่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ปรากฏให้เห็นถึงการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมภายใต้แนวคิดดังกล่าว อันเนื่องมาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเส้นทางตัดผ่านทางภูมิศาสตร์สำคัญ เป็นผลให้วัฒนธรรมของเอเชียโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมอินเดีย จีน รวมถึงวัฒนธรรมตะวันออกเฉียงและวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กันมานานหลายศตวรรษ (จรัญ มะลูลีม และมุฮัมมัด ฟาฮีม, 2560, น. 4)

นอกเหนือจากวัฒนธรรมอินเดียและจีนที่ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว วัฒนธรรมตะวันออกเฉียงเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่มีความสำคัญและมีความเก่าแก่ ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาอย่างยาวนานเช่นกัน ปัจจุบันดินแดนตะวันออกเฉียงประกอบด้วยประเทศต่างๆ ได้แก่ ตุรกี ซีเรีย จอร์แดน เลบานอน บาห์เรน คูเวต โอมาน กาตาร์ ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ เยเมน อิรัก อิหร่าน อิสราเอล และดินแดนปาเลสไตน์ (เวสต์แบงก์และฉนวนกาซา) อย่างไรก็ตามการกำหนดอาณาเขตหรือพรมแดนทางวัฒนธรรมนั้นไม่สามารถกระทำได้อย่างชัดเจนเหมือนกับการกำหนดอาณาเขตหรือพรมแดนทางการเมือง ตัวอย่างเช่นวัฒนธรรมเปอร์เซียมิได้หมายความถึงวัฒนธรรมของชาวเปอร์เซียซึ่งปัจจุบันเป็นชาวอิหร่านที่อาศัยอยู่ในประเทศอิหร่านเท่านั้น แต่รวมไปถึงกลุ่มชนชาวเปอร์เซียที่อาศัยอยู่ในประเทศอื่นๆ ไม่ว่าจะในประเทศอิรักบางส่วน หรือในประเทศอาเซอร์ไบจานซึ่งมีพรมแดนทางตอนใต้ติดต่อกับทางตอนเหนือของประเทศอิหร่าน หรือแม้แต่ชาวเปอร์เซียที่อาศัยอยู่นอกดินแดนตะวันออกเฉียง เป็นต้น ดังนั้นเพื่อสร้างความเข้าใจถึงขอบเขตของวัฒนธรรมตะวันออกเฉียง ผู้เขียนขอให้คำอธิบายว่าวัฒนธรรมตะวันออกเฉียงเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงทั้งหมด รวมถึงกลุ่มประเทศในทวีปแอฟริกาเหนือ 5 ประเทศ ได้แก่ อียิปต์ ลิเบีย ตูนิเซีย แอลจีเรีย และโมร็อกโกด้วย

วัฒนธรรมตะวันออกเฉียงได้เข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 12 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอินโดนีเซียผ่านทางพ่อค้าและการพาณิชย์จาก *คุชราต* (Gujarat) ปัจจุบันเป็นแคว้นที่อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดีย โดยได้เข้ามาในช่วงเวลาหลายศตวรรษ เริ่มจากพื้นที่บริเวณตลาดรอบๆ ดินแดนชายฝั่งและค่อยๆ เคลื่อนเข้ามาภายในดินแดน (จรัญ มะลูลีม และมุฮัมมัด ฟาฮีม, 2560, น. 6) พร้อมทั้งการเผยแพร่ศาสนาอิสลาม ศรัทธา ประสพชิงชนะ (2547, น. 24-25) ได้กล่าวว่าศาสนาอิสลามถือกำเนิดขึ้นบริเวณคาบสมุทรอาหรับในคริสต์ศตวรรษที่ 7 หรือประมาณ ค.ศ. 624 ต่อมาศาสนาอิสลามแพร่หลายไปสู่ดินแดนอื่นๆ และแพร่มาถึงอินเดียในคริสต์ศตวรรษที่ 13 หลังจากนั้นกษัตริย์มุสลิมอินเดียได้ส่งเสริมให้พ่อค้าอินเดียที่เข้ามาติดต่อกับชายฝั่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นำเอาศาสนาอิสลามเข้ามาเผยแพร่ในดินแดนตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 13 ทั้งนี้พ่อค้ามุสลิมได้เคยเดินทางเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 7 แต่ศาสนาอิสลามยังไม่แพร่หลายในช่วงเวลาดังกล่าว ในช่วงแรกศาสนาอิสลามได้เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บริเวณตอนเหนือของ

เกาะสุมาตรา (บริเวณอาจะห์ในปัจจุบัน) แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย จนกระทั่งกษัตริย์แห่งเมืองมะละกาซึ่งเป็นเมืองท่าและทรงอิทธิพลทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรมในสมัยนั้นได้เปลี่ยนการนับถือศาสนาจากศาสนาพราหมณ์มาเป็นศาสนาอิสลามใน ค.ศ. 1414 ทำให้ผู้นำส่วนใหญ่ของอาณาจักรในบริเวณคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะต่างหันมานับถือศาสนาอิสลาม ถือได้ว่าจากกลางคริสต์ศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมา ศาสนาอิสลามได้เป็นที่นับถือกันอย่างแพร่หลายและหลอมรวมเข้ากับวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ตั้งแต่คาบสมุทรมลายู อินโดนีเซีย (ยกเว้นเกาะบาหลี) ไปจนถึงตอนใต้ของหมู่เกาะฟิลิปปินส์ ปัจจุบันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเป็นดินแดนที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามมากที่สุด มีชาวมุสลิมมากกว่า 300 ล้านคน หรือร้อยละ 42 ของประชากรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 25 ของประชากรในโลกมุสลิมซึ่งปัจจุบันคาดว่ามีอยู่ราว 1.6 พันล้านคน (จรัญ มะลูลีม และมุฮัมมัด ฟาฮิม, 2560, น. 2)

นอกเหนือจากการที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากดินแดนตะวันออกเฉียงกลางผ่านทางการค้าและการเผยแผ่ศาสนาอิสลามแล้ว วัฒนธรรมในมิติอื่นๆ รวมถึงวัฒนธรรมทางด้านดนตรีซึ่งเป็นวัฒนธรรมสำคัญประการหนึ่งได้เข้ามามีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย ทั้งนี้วัฒนธรรมดนตรีในดินแดนตะวันออกเฉียงกลางเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่และเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมดนตรีทั้งในทวีปเอเชียและยุโรป มีประวัติและพัฒนาการผ่านกาลเวลามาอย่างยาวนานจนได้ปรากฏเป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาค

2. วัฒนธรรมดนตรีตะวันออกเฉียงกลาง

วัฒนธรรมดนตรีตะวันออกเฉียงกลางสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มวัฒนธรรม โดยพิจารณาจากรากฐานทางอารยธรรมในอดีต ประกอบด้วย

1) วัฒนธรรมดนตรีเปอร์เซีย หมายถึง ดนตรีของชาวเปอร์เซีย ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาฟาร์ซี ส่วนใหญ่คือชาวอิหร่านในประเทศอิหร่านปัจจุบัน รวมถึงดินแดนที่อยู่โดยรอบ

2) วัฒนธรรมดนตรีอาหรับ หมายถึง ดนตรีของกลุ่มชนชาวอาหรับ ซึ่งเป็นกลุ่มชนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่กระจัดกระจายทั่วไปในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงกลาง รวมถึงทางตอนเหนือของทวีปแอฟริกา ใช้ภาษาอารบิกอันเป็นสาขาหนึ่งในตระกูลเซมิติก

3) วัฒนธรรมดนตรีเติร์ก หมายถึง ดนตรีของกลุ่มชนชาวเติร์ก ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในประเทศตุรกี

วัฒนธรรมดนตรีเปอร์เซียถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่สุดซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมอาหรับและวัฒนธรรมเติร์ก จากการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกันมาอย่างยาวนาน วัฒนธรรมดนตรีตะวันออกเฉียงกลางจึงกลายเป็นวัฒนธรรมร่วม ดังปรากฏให้เห็นในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านคุณลักษณะทางดนตรีที่ให้ความสำคัญกับทำนองและจังหวะ รูปแบบของดนตรีที่ไม่ซับซ้อน การผสมวงดนตรีที่มีความยืดหยุ่น ซึ่งมีตั้งแต่การบรรเลงเดี่ยวไปจนถึงการรวมวงที่มีขนาดใหญ่ขึ้น โดยไม่มีข้อจำกัดในการใช้เครื่องดนตรี รวมถึงลีลาหรือระเบียบวิธีการบรรเลงที่ส่วนใหญ่เป็นการแสดงความสามารถของนักดนตรีในลักษณะการด้นทำนองสด (Improvisation) ตามกลุ่มเสียงที่มีอยู่มากมาย

สำหรับเครื่องดนตรีในวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางส่วนใหญ่เป็นเครื่องดนตรีประเภทกลุ่มเครื่องสาย และเครื่องประกอบจังหวะ ซึ่งเครื่องดนตรีมีขนาดที่สามารถนำพาติดตัวไปได้สะดวก สืบเนื่องมาจากวิถีชีวิตของชาวตะวันออกกลางที่เป็นนักบุกเบิกหรือนักเดินทาง ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการค้าขาย การทำสงคราม หรือการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่น อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางเป็นวัฒนธรรมของการบรรเลงเครื่องสาย ทั้งเครื่องสายประเภทตีดี สีและตีซึ่งใช้บรรเลงทำนองเป็นหลัก เครื่องดนตรีที่สำคัญ ได้แก่ *บารบัต* (barbat) *อูด* (oud) *กานุน* (qanun) *บูซัค* (buzag) *รีบับ* (rebab) *กามานชี* (kamanchi) *เกชัค* (geychak) *ซานตูร์* (santur) นอกจากนี้เป็นเครื่องดนตรีที่บรรเลงเพื่อประกอบจังหวะได้แก่กลองในลักษณะต่างๆ เครื่องดนตรีที่สำคัญ ได้แก่ *ดาบุกะ* (darbuka) หรือ *ดอมเบ็ก* (dombek) *ทงบัก* (tonbak) *ดัพ* (daff) *บันดีร์* (bandir) *ริก* (riq) สำหรับเครื่องเป่ามีเครื่องดนตรีสำคัญ ได้แก่ *เซอร์นา* (zurna) *เน* (ney) และขลุ่ยบางชนิดของชาวพื้นเมือง

3. แนวทางในการศึกษาเครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีถือเป็นเครื่องมือสำคัญของวัฒนธรรมดนตรี ทั้งนี้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ปรากฏเครื่องดนตรีหลายชนิดที่เป็นผลพวงมาจากการรับวัฒนธรรมต่างๆ รวมถึงวัฒนธรรมตะวันออกกลางที่เข้ามา มีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของภูมิภาคนี้ ในการศึกษาและจัดจำแนกเครื่องดนตรีมีหลายรูปแบบและมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่นวัฒนธรรมไทยได้จัดจำแนกเครื่องดนตรีออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ดีด สี ตี เป่า โดยพิจารณาจากวิธีการบรรเลง หรือตามอากัปกริยาของการบรรเลงเครื่องดนตรีเป็นหลัก ในวัฒนธรรมจีนได้จำแนกเครื่องดนตรีตามหลักคิดในลัทธิขงจื้อที่เกี่ยวข้องกับธาตุธรรมชาติ 8 ชนิด ได้แก่ โลหะ หิน ดิน ไม้ ไม้ไผ่ หนัง น้ำ เต่า ไหม ซึ่งเป็นการจำแนกจากวัสดุที่ใช้ในการผลิตเครื่องดนตรี เป็นต้น นอกจากนี้ในวัฒนธรรมเดียวกันยังมีการจำแนกประเภทของเครื่องดนตรีแตกต่างกันไปตามยุคสมัยอีกด้วย

สำหรับการศึกษาและจำแนกเครื่องดนตรีในบทความนี้ ผู้เขียนได้อาศัยแนวทางการศึกษาและจำแนกประเภทเครื่องดนตรีจากระบบซัคส์-ฮอนบอสเทล (Sachs-Hornbostel System) ซึ่งได้จำแนกเครื่องดนตรีออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) เครื่องลม (Aerophone) 2) เครื่องสาย (Chordophone) 3) เครื่องหนังหรือกลอง (Membranophone) และ 4) เครื่องกระทบ (Idiophone) (Lee, 2019, p. 75) ดังนี้

3.1 เครื่องลม (Aerophone)

เป็นกลุ่มเครื่องดนตรีที่กำเนิดเสียงโดยการใช้ลมหรืออากาศ ซึ่งมาจากการบรรเลง 2 ลักษณะ คือ การบรรเลงโดยการเป่าและการบรรเลงโดยการบีบอัดอากาศ

3.2 เครื่องสาย (Chordophone)

เครื่องสายเป็นเครื่องดนตรีที่พัฒนามาจากหน้าไม้หรือคันธนูที่ใช้ในการล่าสัตว์ ซึ่งมีความเก่าแก่และหลากหลายเป็นอย่างยิ่ง ทั้งด้านลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรี หรือวิธีการบรรเลง เครื่องดนตรีกำเนิด

เสียงจากการสั่นสะเทือนของสาย สามารถจำแนกเครื่องดนตรีจากวิธีการบรรเลงได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ เครื่องสายที่บรรเลงโดยการดีด เครื่องสายที่บรรเลงโดยการสี และเครื่องสายที่บรรเลงโดยการตี

3.3 เครื่องหนังหรือกลอง (Membranophone)

เป็นกลุ่มเครื่องดนตรีที่กำเนิดเสียงจากการสั่นสะเทือนของแผ่นหนังสัตว์ (Membrane) ที่ถูกขึงให้ตึง ซึ่งส่วนมากคือเครื่องดนตรีประเภทกลอง มีการจัดแบ่งกลุ่มหรือประเภทของกลองแตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรม

3.4 เครื่องกระทบ (Idiophone)

เครื่องกระทบเป็นกลุ่มเครื่องดนตรีที่กำเนิดเสียงจากการสั่นสะเทือนของวัตถุหลายวิธีการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการกระทบกระแทก ตอกตริ้ง การเขย่า หรือการถูเสียดสี วัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรีในกลุ่มเครื่องกระทบมีลักษณะเป็นของแข็ง ทั้งที่เป็นวัตถุทึบตันหรือกลวง เช่น หิน ไม้ ไม้ไผ่ เหล็ก โลหะ กระดุกสัตว์ เป็นต้น โดยวัตถุเหล่านี้ถูกสั่นสะเทือนทำให้เกิดเสียงด้วยวิธีต่างๆ

4. เครื่องดนตรีจากวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เครื่องดนตรีจากวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งได้ใช้กันอย่างแพร่หลายประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

4.1 เครื่องสาย

เครื่องสายที่สำคัญของวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางที่เข้ามาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ เครื่องดนตรี อูต และ รีบบ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 อูต

เป็นเครื่องสายที่บรรเลงโดยการดีด มีความเก่าแก่มากกว่า 5,000 ปี ทั้งนี้คำว่า อูต ในภาษาอาหรับแปลว่า “ไม้” ซึ่งเป็นการสื่อความหมายถึงเครื่องดนตรีที่ทำจากไม้ชิ้นเดียว เป็นเครื่องดนตรีสำคัญของวัฒนธรรมดนตรีอาหรับและวัฒนธรรมเติร์ก ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากเครื่องดนตรี บารบัต ของเปอร์เซีย เครื่องดนตรีประกอบด้วยสายจำนวน 5 หรือ 6 คู่สาย รวมสายทั้งหมดจำนวน 10-12 สาย

ภาพที่ 1. อูต
(ที่มา: Steele, 2024)

อูตถูกนำเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาเป็นระยะเวลายาวนาน เรียกเครื่องดนตรีชนิดนี้ในภาษามาเลย์ว่า *กัมบัส* (gambus) ทั้งนี้ ฮิวลาเรียน (Hilarian, 2005, p. 66) ได้อธิบายถึงกัมบัสในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าปรากฏอยู่ 2 ลักษณะคือ กัมบัสที่มีรูปทรงส่วนหลังโค้ง (arched-back) เรียกว่า *กัมบัส ทราวดาเมา* (gambus hadhramaut) และกัมบัสที่มีรูปทรงคล้ายลูกแพรและมีขนาดเล็กกว่า เรียกว่า *กัมบัส มลายู* (gambus melayu) ซึ่งยังมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ อีกด้วย

ภาพที่ 2. กัมบัส มลายู
(ที่มา: Kartomi & Kartomi, 2017)

กัมบัสทั้ง 2 รูปแบบเป็นเครื่องดนตรีสำคัญในวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มประเทศอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศหมู่เกาะ ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน รวมถึงกลุ่มชนชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในประเทศสิงคโปร์ การบรรเลงกัมบัสในภูมิภาคนี้ปรากฏ 2 ลักษณะคือ การบรรเลงตามลักษณะดั้งเดิมเช่นเดียวกับในวัฒนธรรมอาหรับ กล่าวคือเป็นการบรรเลงสร้างสรรค์ทำนอง (Improvisation) ตามกลุ่มเสียง (Maqam) ที่มีอยู่มากมาย โดยมุ่งเน้นการแสดงความสามารถของนักดนตรี และการบรรเลงในลักษณะดนตรีร่วมสมัย โดยเครื่องดนตรีได้ถูกนำมาบรรเลงหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการบรรเลงเดี่ยว การบรรเลงประกอบการขับร้อง รวมถึงการบรรเลงรวมวงกับเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ ซึ่งยังคงเรียกวาดนตรีว่าวงกัมบัส (gambus ensemble) ตามชื่อของเครื่องดนตรี นอกจากนี้เครื่องดนตรียังได้ถูกนำไปพัฒนาเป็นเครื่องดนตรีไฟฟ้าเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนและขยายเสียงได้มากยิ่งขึ้นด้วย

ภาพที่ 3. วงกัมมูสในประเทศบรูไน
(ที่มา: Reedz, 2022)

4.1.2 รีบบับ

เป็นเครื่องสายที่บรรเลงโดยการสี ประกอบด้วย 4 สาย คันซอมีความยาวประมาณ 24 นิ้ว ส่วนกะโหลกซอทำจากผลน้ำเต้าและอาจพบทำจากกะลามะพร้าวผ่าซีกและขึงด้วยหนังสัตว์ยึดติดกับคันซอที่มีส่วนปลายเป็นลักษณะเดือยแหลมเพื่อใช้ตั้งบนพื้นในขณะบรรเลง

ภาพที่ 4. รีบบับ
(ที่มา: Neal, 2020)

รีบบับเป็นเครื่องดนตรีเก่าแก่ สันนิษฐานว่ามีถิ่นกำเนิดอยู่ทางตอนเหนือของอิหร่าน เครื่องดนตรีได้เข้ามาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงเวลาที่มีการติดต่อค้าขายกับชาวอาหรับและได้แพร่หลายไปทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปและกลุ่มประเทศหมู่เกาะในเวลาต่อมา ทั้งนี้พบว่าเครื่องดนตรีมีขนาดที่แตกต่างกันอย่างหลากหลาย มีความยาวตั้งแต่ 42-54 นิ้ว (Santos, 1995, p. 106) ปัจจุบันรีบบับในวัฒนธรรมดนตรีของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำแนกได้เป็น 2 ชนิดคือ รีบบับที่มี 2 สาย และรีบบับที่มี 3 สาย โดยรีบบับที่มี 2 สายปรากฏเป็นเครื่องดนตรีสำคัญในวงดนตรีชวา (Javanese Gamelan) ของประเทศอินโดนีเซีย และในวงดนตรีประกอบการแสดงการเชิดหุ่นหนัง (Wayang Melayu) ในแถบรัฐกลันตันของประเทศมาเลเซีย สำหรับรีบบับที่มี 2 สาย ปรากฏเป็นเครื่องดนตรีสำคัญในดนตรีประกอบการแสดงหลายชนิด ได้แก่ มะโยง (Makyong) ดนตรีประกอบการเล่าเรื่อง (Tarik Selampit) ในแถบรัฐกลันตัน ทางตอนเหนือของรัฐตรังگانู รวมถึงภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย (Sinin et al., 2025, p. 1320)

ภาพที่ 5. รับบัในวงชวากาเมลันของอินโดนีเซีย
(ที่มา: Winterling, 2023)

นอกเหนือจากความแตกต่างของเครื่องดนตรีตามลักษณะทางกายภาพแล้ว การบรรเลงรับบัในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความแตกต่างจากการบรรเลงกัมบุง กล่าวคือเป็นการนำเครื่องดนตรีไปบรรเลงในลีลาของดนตรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เอง ไม่ว่าจะเป็นดนตรีประจำชาติหรือดนตรีพื้นเมืองต่างๆ ซึ่งไม่ได้เป็นการบรรเลงตามกลุ่มเสียงในวัฒนธรรมดนตรีอาหรับ ตัวอย่างเช่นการบรรเลงรับบัในวงชวากาเมลัน ซึ่งเป็นวงดนตรีประจำชาติของอินโดนีเซีย รับบัมีแนวทางการบรรเลงของเครื่องดนตรีแตกต่างไปจากเครื่องดนตรีอื่นๆ ในวงดนตรี ซึ่งมีลักษณะการสอดประสานทำนอง (counter melody) หรือการบรรเลงทำนองสอดประสานกับการขับร้องในดนตรีประกอบการแสดง เป็นต้น

4.2 เครื่องหนังหรือกลอง

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนังหรือกลองในวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกเฉียงกลางที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ดาบูกะ หรือ ดอมเบ็ก และ ตัฟ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 ดาบูกะ

เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ดอมเบ็ก เป็นกลองรูปทรงเหยือกน้ำ (goblet drum) ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ในวัฒนธรรมดนตรีอาหรับ อาจเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ตัวอย่างเช่นในประเทศมาเลเซีย เรียกว่า เกอดอมเบ็ก เป็นต้น เดิมตัวกลองทำจากไม้ หนังกลองทำจากหนังสัตว์ ปัจจุบันได้มีการนำทองเหลืองหรือเซรามิก มาทำเป็นตัวกลองและปรับเปลี่ยนหน้ากลองจากหนังสัตว์ไปเป็นวัสดุสังเคราะห์ กลองชนิดนี้ได้แพร่เข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปและกลุ่มประเทศหมู่เกาะและเป็นต้นแบบของกลองในหลายวัฒนธรรม กลองมีขนาด รูปทรง วิธีการบรรเลง ตลอดจนมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรม (ศรีธนย์ นักรบ, 2567, น. 188)

ภาพที่ 6. ดาบูกะ
(ที่มา: Neal, 2020)

4.2.2 ดัฟ

เป็นกลองที่มีลำตัวตัน (frame drum) ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมดนตรีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปและกลุ่มประเทศหมู่เกาะ เครื่องดนตรีเรียกโดยรวมว่า เรอบานา (Rebana) ซึ่งมีหลายขนาดและมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามแต่ละประเทศหรือท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น กัมปง (Kompong) ของประเทศมาเลเซีย หรือ เตอบัง (Terbang) ของชวา เป็นต้น

ภาพที่ 7. ดัฟ
(ที่มา: During, 1989)

ภาพที่ 8. กัมปง
(ที่มา: Hartenberger, n.d.)

การบรรเลงกลองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความแตกต่างจากการบรรเลงกัมบุง กล่าวคือ เป็นการนำเครื่องดนตรีไปบรรเลงในดนตรีพื้นเมืองต่างๆ ซึ่งไม่ได้นำลีลาหรือกระสวนจังหวะ (Rhythmic Patterns) ในวัฒนธรรมดนตรีอาหรับไปใช้ในการบรรเลงทั้งหมด แต่เป็นการปรับเปลี่ยนลีลาการบรรเลงจังหวะไปตามดนตรีท้องถิ่นต่างๆ ตัวอย่างเช่นการนำไปบรรเลงประกอบการเล่นลิเก (dikir barat) การบรรเลงประกอบการเต้นซาปิน (Zapin) หรือการนำไปบรรเลงประกอบเกี่ยวกับศาสนา เป็นต้น

นอกเหนือจากเครื่องดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมตะวันออกกลางแล้ว ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยังมีเครื่องดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมจากวัฒนธรรมสำคัญอื่นๆ อีก ได้แก่ วัฒนธรรมอินเดีย วัฒนธรรมจีน รวมถึงวัฒนธรรมตะวันตก นอกจากนี้ยังมีเครื่องดนตรีที่เป็นวัฒนธรรมร่วมของภูมิภาค ซึ่งได้แก่เครื่องดนตรีประเภทกลุ่มเครื่องกระทบที่ทำจากไม้ไผ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเครื่องดนตรีที่ทำจากโลหะจำพวกฆ้องที่ปรากฏอยู่มากมายทั่วทั้งภูมิภาค

5. สรุป

วัฒนธรรมดนตรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง อันเนื่องมาจากการรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากวัฒนธรรมภายนอกดินแดนมาอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมอินเดีย วัฒนธรรมจีน วัฒนธรรมตะวันออกกลางและวัฒนธรรมตะวันตก รวมถึงการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกันบนดินแดน

อย่างไรก็ตามบทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอองค์ความรู้ของเครื่องดนตรีจากวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น โดยอาศัยแนวทางการศึกษาและจำแนกเครื่องดนตรีของระบบซอกส์-ฮอนบอสเทล ซึ่งได้จำแนกเครื่องดนตรีออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) เครื่องลม 2) เครื่องสาย 3) เครื่องหนังหรือกลอง และ 4) เครื่องกระทบ โดยพิจารณาจากการสัมผัสของวัตถุ ลักษณะของโครงสร้างและเสียงที่เกิดขึ้นเป็นหลัก พบว่าเครื่องดนตรีสำคัญของวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วย 2 กลุ่มเครื่องดนตรีคือ 1) กลุ่มเครื่องสาย ประกอบด้วย *อูด* ซึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรียกเครื่องดนตรีชนิดนี้ว่า *กัมบุง* เป็นเครื่องสายประเภทดีดที่มี 5-6 คู่สาย รวมสายทั้งหมด 10-12 สาย จำแนกได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่ *กัมบุง ทราดาเมา* มีรูปทรงส่วนหลังโค้ง และ *กัมบุง มลายู* มีรูปทรงคล้ายลูกแพร์และมีขนาดเล็กกว่า ปัจจุบันกัมบุงทั้ง 2 ชนิดเป็นเครื่องดนตรีสำคัญในกลุ่มประเทศหมู่เกาะ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน และในกลุ่มชนเชื้อสายมาเลย์ในประเทศสิงคโปร์ เครื่องสายอีกชนิดหนึ่งคือ *รีบบ* เป็นเครื่องสายประเภทสี เดิมมี 4 สาย แต่เครื่องดนตรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ปรับลดสายเหลือ 2-3 สาย โดยพบว่าในอินโดนีเซียมี 2 สาย ในมาเลเซียมี 2-3 สาย รวมถึงในแถบภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งพบว่าเครื่องดนตรีมีขนาดที่แตกต่างกัน มีความยาวทั้งหมดตั้งแต่ 42-54 นิ้ว ส่วนกะโหลกซอมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 6-8 นิ้ว ใช้บรรเลงแตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรมดนตรี 2) กลุ่มเครื่องหนังหรือกลอง ประกอบด้วยกลองที่สำคัญ ได้แก่ *ดาบุกะ* หรือ *ดอมเบ็ก* เป็นกลองรูปทรงเหยือกน้ำที่ซึงหนังหน้าเดียว เดิมตัวกลองทำจากไม้และซึงด้วยหนังสัตว์ ปัจจุบันได้มีการนำทองเหลืองหรือเซรามิกมาทำเป็นตัวกลองและปรับเปลี่ยนหน้ากลองจากหนังสัตว์ไปเป็นวัสดุสังเคราะห์ ถือเป็นต้นแบบของกลองในรูปแบบเดียวกันนี้ทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกลองอีกชนิดหนึ่งที่มีลำตัวตัน เรียกว่า *ดัพ* เป็นกลองที่ตีแพร่กระจายไปทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปและกลุ่มประเทศหมู่เกาะ เป็นผลให้กลองมีขนาด วิธีการบรรเลงและการเรียกชื่อที่แตกต่างกันในแต่ละวัฒนธรรม

ปัจจุบันเครื่องดนตรีเหล่านี้ได้ผสมกลมกลืนและกลายเป็นเครื่องดนตรีในวัฒนธรรมดนตรีของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว สามารถกล่าวได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญจากดินแดนตะวันออกกลาง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าเครื่องดนตรีของทั้งวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางและวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีความคล้ายคลึงกันทางด้านกายภาพ แต่การบรรเลงเครื่องดนตรีเหล่านี้ปรากฏทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างกัน กล่าวคือการบรรเลงเครื่องดนตรีกัมบุงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นการบรรเลงเช่นเดียวกับเครื่องดนตรีอูดในวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัฒนธรรมดนตรีอาหรับและวัฒนธรรมดนตรีเติร์ก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการบรรเลงดนตรีลักษณะการสร้างสรรค์ทำนองตามกลุ่มเสียงที่เรียกว่า *มากอมา* ในภาษาอาหรับ ซึ่งมีมากมายหลายกลุ่มเสียงและมีชื่อเรียกเฉพาะในแต่ละกลุ่มเสียง ในขณะที่การบรรเลงรีบบและกลองต่างๆ ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการบรรเลงไปเป็นลักษณะลีลาของดนตรีประจำชาติหรือดนตรีของท้องถิ่น

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวสามารถอธิบายได้ถึงแนวคิดทางวัฒนธรรมผ่านเครื่องดนตรีได้ 2 ลักษณะคือ แนวคิดการกลืนกลายทางวัฒนธรรม (Assimilation) ซึ่งปรากฏให้เห็นผ่านเครื่องดนตรีอยู่อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่เครื่องดนตรีรีบบัและกลองต่างๆ มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดการปรับตัวทางวัฒนธรรม (Acculturation) กล่าวคือเครื่องดนตรีจากวัฒนธรรมตะวันออกกลางเหล่านี้ได้ถูกนำไปปรับวิธีและลีลาการบรรเลงให้เหมาะกับดนตรีในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งมีได้เป็นการบรรเลงตามลักษณะวัฒนธรรมเดิม

รายการอ้างอิง

- จรัญ มะลูลีม, และมุฮัมมัด ฟาฮีม. (2560). *ภูมิทัศน์ของอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. โครงการความมั่นคงศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2526). *การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศรีัญญา ประสพชิงชนะ. (2547). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. เอกสารประกอบการสอน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศรัณย์ นักรบ. (2567). *วัฒนธรรมดนตรีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตปอเรชั่น.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2542). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- During, J. (1989). *Drums in Iranian music* [Image]. The Circle of Ancient Iranian Studies.
<http://www.cais-soas.com/CAIS/Music/drums.html>
- Hartenberger, A. (n.d.). *Struck membranophones Malaysia 'Kompang' (Rebana)* [Image]. The Hartenberger World Music Collection of Historical Instruments.
<https://wmic.net/malaysia-kompang-rebana-aookkj/>
- Hilarián, L. F. (2005, May). The structure and development of the gambus (Malay-Lutes). *The Galpin Society Journal*, 58, 66-82, 215-216.
- Kartomi, M. J., & Kartomi, H. (2017, June 20). *Gambus Melayu and gendang* [Image]. Monash University.
https://bridges.monash.edu/articles/figure/Gambus_Melayu_and_gendang/5064166?file=8703754.
<https://doi.org/10.4225/03/5948ad33b2d25>
- Lee, D. (2019). Hornbostel-sachs classification of musical instruments. *Knowledge Organization*, 47(1), 72-91.
<https://doi:10.5771/0943-7444-2020-1-72>
- Neal, K. (2020, January 21). *Musical instruments of the Arab world* [Image]. Kennedy Center.
<https://www.kennedy-center.org/education/resources-for-educators/classroom-resources/media-and-interactives/media/international/simon-shaheen-understanding-arabic-music/>
- Reedz. (2022, June 10). *Gambus* [Image]. Anakbrunei.org.
<https://anakbrunei.org/2022/06/10/the-gambus-or-arabian-lute-is-a-stringed-instrument-with-a-body-shaped-like-a-pear-sliced-lengthwise-and-a-neck-bent-just-below-the-tuning-pegs-it-is-played-in-a-variety-of-styles-in-malay-folk-mus/>
- Santos, P. R. (1995). *The music of Aseans*. Island Graphics.
- Sinin, A. E., Hamdan, S., Mohamad Said, K. A., Sawawi, M., Kamarudin, K. A. D., & Musib, A. F. (2025). Malay rebab: Sound analysis of the Kelantan traditional musical instrument. *BioResources*, 20(1), 1318-1332.

Steele, N. (2024, January 31). *Nahat Oud* [Image]. MFA Boston. <https://www.mfa.org/article/2024/nahat-oud>

Winterling, G. (2023). *Instruments of the central Javanese Gamelan: In world music instruments* [Image].

Center for world music.

<https://centerforworldmusic.org/2024/05/instruments-of-the-central-javanese-gamelan-rebab/>